

Edvard MEDUNA

Chápání času u E. Levinase ve srovnání s pojetím času M. Heideggera

Diplomová práce

Ústav filosofie a religionistiky FF UK

Cílem předložené práce je otevřít prostor pro velmi nesnadný dialog Levinas-Heidegger; jako možné téma tohoto dialogu volí Edvard Meduna *čas*, což ale předpokládá, že v prvním kroku a s ohledem na tento dialog je třeba vyjasnit pozice obou autorů. Jinak řečeno: téma času u Heideggera a Levinase není samoúčel, protože v druhém, mnohem důležitějším kroku, jde o srovnání, možná i náznak jistého překročení obou pozic. Je zřejmé, že zejména Levinasova filosofie je v tomto ohledu obtížněji uchopitelná, protože formulace problému časovosti se vyvíjí, jakkoli výchozí intuice (smrt druhého) zůstává, zatímco pro Heideggera je relevantní to, co ke struktuře Sorge-časovost přináší jeho Bytí a čas.

Již v rámci prvního kroku se ale ukazují jisté důležité momenty, které mají význam pro krok druhý, například fenomény, jež rozebírá Levinas, lze často číst jako polemickou repliku na rozbor identických fenoménů u Martina Heideggera; sem patří třeba „únava“ (Existence a ten, kdo existuje), užívání versus starost, „il y a“ (ono je) jako *silný* modus bytí očividně mimo lišení autentické-neautentické, štěstí versus vztah ke smrti, dějinnost a soud dějin atd. Netřeba dodávat, že u obou myslitelů jsou tyto analýzy již v rovině analytické nějak vztaženy k jejich (odlišnému) chápání časovosti, a proto je jejich porovnání nesmírně důležité. Stejně jako vyhledávání toho, co je singulárním majetkem pouze jednoho z nich, např. Levinasovo pojetí „štěstí“ (v souvislosti s tělesnou existencí, materialitou), práce a bydlení, ženství a ovšem priorit etického vztahu. Znovu je ale patrné, že vposled jde o časovost (Tvář má pro Levinase rovněž neredukovatelnou přítomnost, je klíčová tedy i „temporálně“).

Jenže to již práce de facto otevřela dialog, to již není rozbor tezí na jedné a druhé straně, to je již „otázka a odpověď“, odpověď obrací smysl toho, co říká ten druhý (pro Levinase velmi typické): „Vztah existence jakožto vrženého bytí na světě, kterou Heidegger explikuje pomocí pojmu fakticity, k možnosti vlastní smrti... je /u Levinase/ obrácený. Já smrt nepřijímá jako to, co je třeba odhodlaně převzít jakožto svoji autentickou nepředstižnou, bezevztažnou a nejvlastnější možnost 'moci tu již nebýt', nýbrž ji neustále odkládá a přebírá ji ve smyslu budoucnosti, která ještě není. Lévinasova existence je bytostně bytím proti smrti, vzdorováním proti jejímu násilí až do konce.“ (str. 46)

Edvard Meduna tímto způsobem velice přesně a z různých stran uchopil samo jádro difference v pojetí časovosti (odemčenost celkovosti u Heideggera skrze přijetí možnosti vlastní nemožnosti versus zrazování těla v utrpení, vztah k druhému u Levinase): pro Levinase je čas skutečně diachronie, je to ale především vztahování imanence k něčemu absolutně jinému, tedy v jeho pojetí časovosti se znovu vrací základ jeho filosofie: prioritá etického vztahu a radikální exteriorita druhého. To pak na druhé straně ukazuje, jak citelná je absence takových témat jako je tělesnost resp. detailnější analýza Mitsein v Heideggerově Bytí a nicotě.

Je ovšem jisté, že těžiště práce je tímto způsobem rozprostřeno po celém textu, který je třeba číst nikoli jako výklad Levinase či Heideggera, nýbrž jako pokus myslet jejich dialog, proto také heideggerovská kapitola („Časovost a existence“) má svůj smysl v tomto kontextu, proto Edvard Meduna zdůrazňuje smrt jako vyvazující ze vztahu k druhým, neboť tímto způsobem je pak celá Heideggerova fundamentální ontologie pobytu nahlížena v posunu způsobeném „Časem jako vztahem k druhému“ (kap. 4.3). Rovněž je třeba číst pozorně i závěr celé práce, v němž autor naznačuje úskalí jednoho i druhého konceptu, tedy je svým způsobem, a třeba jen náznakem, nějak přesahuje. Pokud však jde o překérnost Heideggerova primátu ontologie, práce ukazuje, že pochybnost je důvodná, což prokazuje i závěrečný citát z Heideggerova eseje „Básnický bydlí člověk.“

Vcelku mohu jen konstatovat, že předložená práce Edvarda Meduny je vysoce profesionální, svědčí nejen o dobré znalosti obou autorů, ale zejména o schopnosti s jejich myšlenkami aktivně pracovat. A je vůbec sympatické, že se pokouší uvést do souvislosti filosofické pozice na první pohled tak nesouměřitelné, dokonce že volí téma, na kterém tato nesouměřitelnost vystupuje nejvíce do popředí.

Práci navrhuji hodnotit jako výbornou.

27. května 2006

Miroslav Petříček

